

ר' יוחנן מרחיב את הדין גם לנותר וטמא, שהעלאתם באש המזבח מפקיעה את איסורם. נחלקו המפרשים אם גם עולא מודה בכך (שטמ"ק) או שלא (קרן אורה). מכל מקום הלכה כר' יוחנן (רמב"ם).

דעת תוס' והרמב"ם שפקיעת האיסור איננה רק לעניין היתרם למזבח, אלא גם לעניין היתרם לאכילת הדיוט, וכן מוכח בגמ' בכריתות. פירוש הדברים, שפקע ממנו איסור פיגול נותר וטמא, אבל נתחדש בו איסור אכילה אחר, האיסור לאכול מקדשים המיועדים להקטרה (אלא שאין בו כרת). מרש"י ניתן להבין שמחלק בזה בין איסור אכילת נותר וטמא, שפקע, לבין איסור אכילת פיגול, שעומד בעינו, ונחלקו אחרונים בפירושו.

אחיזת האש המדוברת, מרש"י נראה שהיא אפילו אחיזה במקצת הקרבן, ואילו הרמב"ם פירש שאיסור האכילה פוקע רק באחיזתה ברוב הקרבן; ואפשר שהדבר תלוי במחלוקת אמוראים במנחות, מהי אחיזת האש הנחשבת הקטרה. באחרונים נחלקו בדעת הרמב"ם באשר להעלאת פיגול למזבח, האם גם לשם כך הצריך שתמשול האש ברובו (חסדי דוד, ועוד), או שדי באחיזת האש במקצתו (משנה למלך; ר' חיים הלוי).

בהעלאת הפיגול למזבח, ובוה די במשילת האור במקצת הקומץ להחשיב את כולו כ"לחמו של מזבח".

רבים מהאחרונים דחו חילוק זה של המשנה למלך: לדעתם הרמב"ם בפ"ג סמך על דבריו בהל' מעשה הקרבנות והמשך הל' פסולי המוקדשין, ודעתו שוה בכל מקום שהדבר תלוי ברובו (חסדי דוד זבחים ט,ד; קרן אורה; חזו"א זבחים סי' יט סקל"ב, ועוד).

סיכום

עולא מחדש שקומץ פיגול שהועלה למזבח ואחזה בו אש המערכה – פקע פיגולו, ואם הורד מהמזבח – יש לשוב ולהעלותו, ואפילו את החלק שטרם אחזה בו האש. מכאן לומדת הגמ', שאפילו אם חלק מהקומץ במזבח וחלק לא – יעלה הכל. בגמ' בכריתות משתמע להיפך, שאם חלק מסוים מן הקרבן נמצא על המזבח – הדבר אינו מועיל לחלק שברצפת העזרה, ועל פיה יש שהעמידו את הגמ' כאן באופן מסוים: מדובר כשכל הקומץ היה מתחילה במזבח (תוס'); או שזהו דין מיוחד לקומץ, שכולו קרבן אחד, ולא באברים (ר"ת); או שהדברים אמורים רק לעניין העלאת המזבח, ולא לעניין איסור אכילת פיגול (גרי"ז).

מערכה קא. פיגול בנסכים (מד,א-ב)

מחלוקת דומה במשנה בין ר' שמעון לר' מאיר על לוג שמן של מצורע: לדעת ר' שמעון אינו מתפגל, ולדעת ר' מאיר מתפגל, כי דם האשם מתירו. בברייתא (מד,ב) טענו ("אמרו לו") כנגד ר"מ שניתן להביא את הלוג כעבור מספר ימים, ור"מ משיב כתשובתו הקודמת, שכוונתו ללוג הבא עם האשם. על הקשר בין מחלוקת אלה והשיקולים המיוחדים בלוג השמן של מצורע עיין במערכה הבאה.

במשנה במנחות (טו,ב) מובאת דעת ר"מ: "הזבח מפגל את הנסכים משקדשו בכלי, דברי ר"מ". בגמ' שם מובאת ברייתא (המופיעה גם בתוספתא זבחים ה,א), ובה תשובה נוספת של חכמים לדברי ר"מ: "אמרו לו: אפשר לשנותו לזבח אחר", כלומר, שגם כשהובאו הנסכים עם הזבח עדיין ניתן להעבירם לזבח אחר, ואינם חלק מקרבן זה. רבא שם מבאר, בין לגבי הנסכים ובין לגבי הלוג, שלדעת ר"מ "הוקבעו בשחיטה כלחמי תודה", שכשם שאת לחמי התודה אין לשנות אחרי השחיטה לזבח אחר – כך גם לא את הנסכים והלוג.

מהמשנה שם מתברר, ש"באין עם הזבח" בדברי ר"מ, פירושו שהנסכים והלוג כבר נתקדשו בכלי בשעת מתן הדם,

המביא קרבן בהמה לעולה או לשלמים צריך להוסיף עליה מנחת נסכים, הכוללת סולת בלולה בשמן וכן יין. כמו כן, ניתן להביא את מנחת הנסכים כקרבן בפני עצמו, גם לא כתוספת לבהמה (גמ' להלן פד,א). הסוגיה עוסקת בהלכות הפיגול בנסכים, על בסיס הכלל במשנתנו שכל דבר שאין לו מתירין, והוקרב במחשבת פיגול – אין חייבין כרת על אכילתו: האם קרבן הבהמה נחשב כ"מתיר" לנסכים אלו, ולפיכך חל בהם דין פיגול?

מחלוקת התנאים וטעמיה

במשנה מובאת מחלוקת בין ר' מאיר לחכמים על נסכים הבאים עם קרבן בהמה: לדעת ר' מאיר הם מתפגלים, ולדעת חכמים אינם מתפגלים. בברייתא (מד,א) מוסבר טעמו של ר' מאיר, שזריקת דם הזבח על המזבח היא המתירה להקריב את הנסכים, ואם כן יש להן מתירין. חכמים חולקים וסוברים שהנסכים אינם זקוקים לדם הזבח כמתיר להקרבתם, שהרי רשאי אדם להביא את הבהמה ואת נסכיה בימים שונים¹; ועל כך השיב ר' מאיר, שאף הוא לא אמר את דבריו אלא במי שמביא את נסכיו עם הזבח.

[יד, ד"ה ומנחתם), לעומת זאת, כתב: "ובלא נזדמנו לו קא מיירי", כלומר שלכתחילה יש להביאם עם הזבח. בחידושי הגר"ז שם הביא ראיה לכך מהדין שהקטרת מנחת הנסכים דוחה שבת, ודחה, שאפשר שזה משום שהנסכים טפלים לזבח הדוחה שבת.

1. תוס' (ראש השנה ל,ב ד"ה ונתקלקלו) כתבים שדין זה הוא אפילו לכתחילה, אבל בקרבן יחיד דווקא, ואילו בקרבן ציבור לכתחילה יביאם בו ביום, לצורך השירה שבזמן הניסוך. גם ברמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ב,יב ופירוש המשנה מנחות ז,ד) משתמע שהיתר זה אף לכתחילה, וכתב זאת אף לגבי קרבן ציבור. רש"י בתמורה

שאמנם אינם מתפגלים ואין חיוב כרת על אכילתם אבל מחשבת הזמן פוסלת אותם (כמו דם וקומץ, ראה במערכה צט); ואם אינם מן הקרבן כלל – הרי הם כשרים².

סוגיה במנחות: אסור להעביר נסכים לזבח אחר

בסוגיה במנחות עט,א-ב נאמר בפשטות שאסור להעביר נסכים מזבח לזבח, ויש לדון על היחס בין הסוגיה שם למחלוקת כאן. במשנה שם נאמר: "הנסכים שקדשו בכלי ונמצא זבח פסול, אם יש זבח אחר – יקריבו עמו, ואם לאו – יפסלו בלינה". הגמ' מקשה על סתירה בין משנה זו, המתירה להעביר את הנסכים, לבין דברי רב חסדא: "שמן שהפרישו לשום מנחה זה – פסול לשם מנחה אחרת!" ומתוך ר' ינאי³ שההיתר במשנה הוא משום "לב בית דין מתנה עליהם", כאילו נאמר בהם תנאי מפורש, שאם לא יהיה בהם צורך לזבח זה – יועברו לזבח אחר, וזאת בקרבן ציבור דווקא⁴. הגמ' מוסיפה להקשות, שראוי לגזור שמא יסברו שמותר להעביר נסכים מזבח לזבח, ומתרת שהיתר זה מוגבל למקרה שהזבח השני כבר נזבח באותה שעה (ויסברו שמלכתחילה הופרשו לשמו. רש"י). אם כן לפנינו סוגיה שלמה האוסרת להעביר נסכים לזבח אחר, והגמ' אף מפרשת את המשנה בהתאם לכך⁵.

תוס' (מנחות טו,ב ד"ה אפשר) דנים ביחס בין שתי הסוגיות, ומבארים בשתי דרכים: האחת, שכל הסוגיה שם הולכת בשיטת ר' מאיר. השנייה, שאף חכמים מודים שהשחיטה קובעת את הנסכים כשייכים לזבח זה דווקא, אלא שנחלקו בשחיטה פסולה, כגון שפיגל בה, האם גם היא מועילה לקבוע את הנסכים לזבח זה. דברי חכמים שאפשר לשנות לזבח אחר פירושה, שאם פיגל בשחיטה – אפשר לשנותם. על פירוש זה הקשו תוס', שלפיו ראוי שחכמים יודו שהנסכים מתפגלים במקרה שהשחיטה היתה כשרה ופיגל בעבודות שאחריה, ומן המשנה לא משמע שחילקו בזה. בהמשך המסכת (מנחות נח,א ד"ה לוג שמן) נקטו תוס' כתירוץ הראשון.

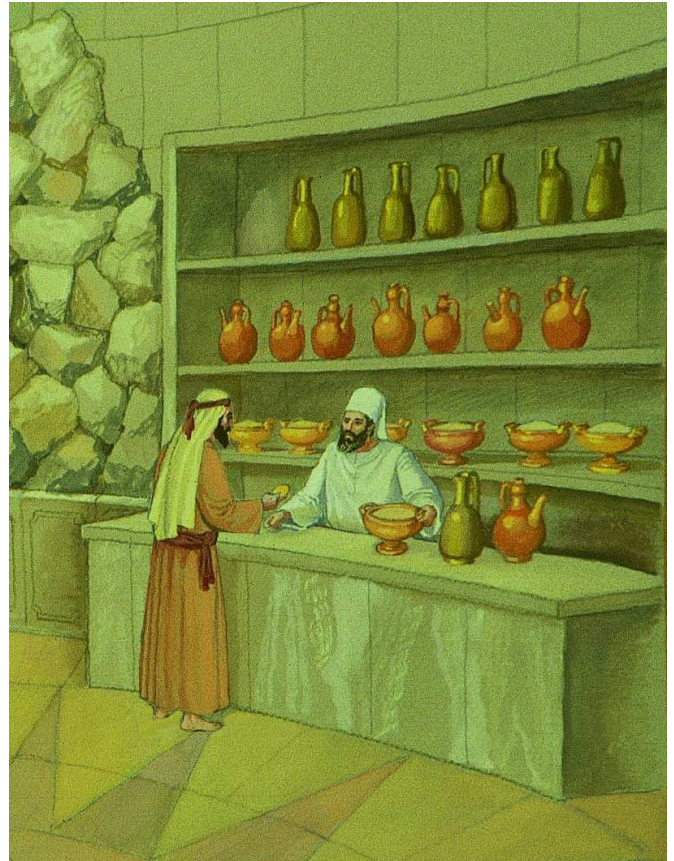
על פי פירושה הראשון של תוס', מסתבר שהלכה כר"מ, כיוון שרב חסדא סובר כמותו, והגמ' אף טורחת ליישב את המשנה במנחות כשיטתו.

שיטת הרמב"ם והקושי בה

הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין יח,ח) פוסק בדין משנתנו כדעת חכמים: "ואלו דברים שאין חייבין עליהן משום פיגול

וכן לשון התוספתא הנ"ל: "אף אני לא אמרתי אלא בזמן שקדשו בכלי", במקום "בבאין עם הזבח". רש"י כאן (מג,א ד"ה ר"מ אומר) כותב: "לוג הבא עם האשם בו ביום", ונראה שכוונתו כאמור, שהנסכים התקדשו בשעת הקרבת הבהמה, וממילא חובה להביאם בו ביום כדי שלא יפסלו בלינה.

הגרי"ז (בחידושו כאן) מבאר, שיש הבדל מהותי בין שני הטעמים שנאמרו בדעת חכמים: הטעם האמור כאן, שניתן להביא את הנסכים ביום אחר, מלמד שדם הקרבן איננו

קניית נסכים במקדש. היה נוהג במקדש, לפיו הנוהג קרבן הטעון נסכים יכול לרכוש אותם במקדש (שקלים פ"ה מ"ד). עליו ללכת ללשכת החותמות, ולשלם על פי כמות הנסכים לה הוא זקוק (לפי קרבן בהמתו: פר, איל או כבש). שם קיבל חותם המתאים לקרבנו, אותו הוא מציג לממונה על הנסכים ומקבל את נסכיו: סולת יין ושמן. בדרך זו קל היה יותר להביא נסכים מובחרים כהלכתם ואף לשמור על טהרתם.

המתיר לנסכים אלו. לעומת זאת הסברה הנוספת במנחות, שניתן לשנות את הנסכים לזבח אחר, מובנה שנסכים אלו אינם חלק מהזבח כלל. הנפקא מינה בין הטעמים, שאם הנסכים הם חלק מהקרבן, אלא שאין להם מתירין, הרי

2. לדעתו זוהי מחלוקת תנאים בדעת חכמים, והרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין יח,ח), שהזכיר לגבי לוג השמן של מצורע רק את הטעם שניתן להביאו ביום אחר, פוסק כסוגיה כאן. יש להעיר, שרש"י במנחות שם (ד"ה ונסכיו) כותב גם על הטעם האמור כאן ש"לאו מזבחה נינהו", ולא כהבחנתו של הגרי"ז. כך גם נראה מרש"י ותוס' במנחות נח,א ד"ה לוג שמן של מצורע, שכתבו את הדין שאדם מביא לוג לאחר עשרה ימים כנימוק לכך שאינו נחשב "דבר שממנו לאישים" לעניין איסור הקטרתו עם שאור ודבש, ומשמע שנימוק זה מחשיב את הלוג כקרבן נפרד.

3. זוהי הגירסה לפנינו, ויש בה קושי, שר' ינאי מתוך קושיה על רב חסדא המאוחר לו. בדק"ס מביא גרסה "ר' יצחק".

4. שרק עליו בית דין מתנה (רש"י כתב יד' שם, תוס' מנחות טו,ב ד"ה אפשר, ורמב"ם המובא להלן).

5. יש להעיר על התוספתא במנחות (ז,ו): "הביא נסכיו לעולה ונטמא זבח או שנפסל – יתנם לשלמים", ומשמע שגם בקרבן יחיד מותר להעביר נסכים מקרבן למשנהו, ולא כגמרא. בחסדי דוד העמידה בפסול שאירע כבר בשחיטה, בטרם נקבעו הנסכים לזבח זה, אבל קשה, שהרי "נטמא זבח" אינו אפשרי אלא לאחר ששחט רוב שניים (עיין חולין קכא,ב ותוס' חולין ב,ב ד"ה ובמוקדשין), ונמצא שהנסכים כבר נתקדשו. ועוד, שזבח שנטמא כשר מדאורייתא על ידי ריצוי ציץ (עיין 'שערי היכל' למסכת יומא, מערכה ו), ואם כן ראוי שהשחיטה תקבע את הנסכים.

לעולם: הקומץ... והיין, בין יין הבא עם הנסכים בין יין הבא בפני עצמו, והמנחות הנשרפות... כגון מנחת כהנים ומנחת נסכים".

לפי זה, ראוי היה שהרמב"ם יתיר להעביר את הנסכים לזבח אחר גם לאחר השחיטה, אולם הרמב"ם פוסק (הל' פסולי המוקדשין יב,ו): "נסכים שקדשו בכלי שרת ונפסל הזבח, אם נפסל בשחיטה – לא קדשו הנסכים ליקרב. נפסל מקבלה ואילך... אם היה שם זבח זבוח באותה שעה – יקרבו עמו... במה דברים אמורים? בקרבן ציבור, מפני שלב בית דין מתנה עליהן, אבל בקרבן יחיד הרי אלו לא יקרבו עם זבח אחר".

באשר ללוג השמן של מצורע פסק הרמב"ם (הל' מחוסרי כפרה ה,ד): "יש לאדם להביא אשמו היום ולוגו אחר עשרה ימים, ואם רצה לשנות הלוג לאשם מצורע אחר" – משנה, אף על פי שקדש בכלי, וזה לכאורה כ' מאיר. אבל על פי דבריו בענין הנסכים יש לפרש, שהתיר לשנות את הלוג שקדש רק לפני שחיטת האשם, ולא לאחר מכן⁷. על כל פנים קשה, כיצד יתישב הפסק כחכמים עם הפסק שהשחיטה קובעת את הנסכים לזבח זה דווקא?

העברת נסכים מקרבן לקרבן. בסוגיה כאן נראה שלדעת חכמים מותר להעביר נסכים מקרבן אחד למשנהו, ואילו בסוגיה במנחות נאמר בפשטות שהדבר אסור.

יישוב שיטת הרמב"ם

בחסדי דוד (זבחים ה,א) ובליקוטי הלכות כאן כתבו, שהרמב"ם סובר כתירוץ השני בתוס' במנחות, שגם חכמים מודים שהשחיטה קובעת, ונחלקו רק בשחיטה פסולה, ובזה פסק כמותם, כמו שכתב שאם הזבח נפסל בשחיטה לא נתקדשו הנסכים. על קושיית תוס', שלפי תירוץ זה ראוי שנסכים יתפגלו כשהשחיטה היתה כשרה ופיגל בעבודות שלאחריה, תירץ בחסדי דוד, שמכיוון שהנסכים אינם מתפגלים בשחיטה – לא יתפגלו בקבלה ובוריקה, כי כלל הוא שכל שאינו ראוי להתפגל בשחיטה אינו מתפגל כלל. בליקוטי הלכות תירץ אחרת, שהטעם העיקרי לדברי חכמים הוא שיכול אדם להביא נסכיו גם ביום אחר, ולכן אינם מתפגלים כלל, אלא שהוסיפו שיש מקרה שאפילו כשהביאם בו ביום אינם נקבעים עמו, כשפיגל בשחיטה, אף על פי שטעם זה אין כוחו יפה לכל המקרים.

יש מקום לפרש אחרת את היחס בין הסוגיות ופסק הרמב"ם, שגם לדעת חכמים השחיטה קובעת את הנסכים עם הזבח, אלא שמכיוון שבשעת הקידוש בכלי עדיין ניתן לשנותם – סוברים חכמים שאינם חלק מהזבח. סברה זו היא המשך לדבריהם שניתן להביא את הנסכים כעבור מספר ימים, וכשאמר ר"מ שדבריו מוסבים על נסכים הבאים בו ביום השיבו לו שגם בו ביום מצינו אפשרות שהנסכים יועברו לקרבן אחר. על פי זה, הלשון "קסבר ר"מ הוקבעו בשחיטה" פירושה כמו: "הרי הוקבעו בשחיטה"⁸. וכך משמע מלשון התוספתא: "אמרו לו: אף על פי שקדשו בכלי יכול לשנותו", ולא אמרו רבותא, שאפילו אחר השחיטה אפשר לעשות כן. נראה שתוס' במנחות חשו באפשרות לפרש כך, ולפיכך כתבו: "דהשתא משמע דלרבנן דאפשר לשנותן לזבח אחר אפילו לאחר שחיטה", כלומר שאינו מוכרח לגמרי⁹.

במקדש דוד (סי' י סק"א) תירוץ חדש לגמרי ליישוב הסוגיות: הסוגיה במנחות האוסרת העברת נסכים מקרבן למשנהו מתכוונת לסוג אחר של קרבן, הבא בגלל חיוב אחר, כגון שגדר עולה ושלמים, ובזה הכל מודים לאיסור. מחלוקת ר"מ וחכמים עוסקת במי שמעביר את הנסכים לבהמה אחרת שנועדה לקיים את אותו חיוב עצמו

בטהרת הקודש, שהדין בקרבן ציבור נובע מתנאי בית דין, כאמור, ואם כן מה הראיה ממנו שהנסכים אינם תלויים בזבח? הרי זה כמי שמפריש מלכתחילה על תנאי!

בשפת אמת (מנחות עט,א) ביאר את דברי התוס' יו"ט, שבלחמי תודה לא מועיל תנאי, ולכן הוכיחו חכמים מדין קרבנות ציבור שגם נסכי יחיד אינם תלויים בזבח כמו תודה, ולדעת ר"מ לא מועיל תנאי בנסכי יחיד. בכיוון זה נוטים גם דברי בעל קרית ספר (הל' פסוהמ"ק פ"ב): "ולב בי"ד מתנה מהני להו משום דאין הזבח מפגל הנסכים כרבנן... דאמרו לו לרבי מאיר והלא אדם מביא זבחו היום ונסכיו למחר... אלמא לאו מזבח נינהו ולהכי אפילו הביאם עם הזבח איפשר לשנותו לזבח אחר ולא הוקבעו כלחמי תודה". אולם הדברים מוקשים, שהרי מפורש בגמ' במנחות פ,ב וקידושין נה,ב שתנאי מועיל אפילו בלחמי תודה, שלכל הדעות מתפגלים מחמת הזבח.

6. לשון הגמ' במנחות לפנינו: "לאשם אחר", ומנוסח זה ניתן להבין שיעבירו לאשם אחר של אותו מצורע, אבל בשטמ"ק מגיה: "לאשם מצורע אחר" כלשון הרמב"ם, וכן הוא בתוספתא, ומשמע שניתן להעבירו למצורע אחר, ועיין במקדש דוד להלן.
7. קרן אורה מנחות עט,א, וכתב שעדיין אין זה מתיישב עם דברי רב חסדא: "שמן שהפרישו לשום מנחה זה – פסול לשם מנחה אחרת", מהם עולה שכבר הקידוש בכלי קובע את השמן למנחה, והרמב"ם השמיט דין זה, על פי דברי חכמים כאן.
8. כיוצא בזה בתענית ג,א: "קסבר רבי עקיבא: כי כתיב ניסוך יתיירא – בששי הוא דכתיב", והכל מודים בזה, אבל נחלקו במסקנה מזה.
9. כיוצא בזה כתב בתוס' יו"ט (מנחות ז,ד), אלא שלדעתו חכמים מסתמכים על כך שבקרבנות ציבור ניתן לשנות בזבח אחר אפילו לאחר השחיטה. על כך העיר

זוהי "אכילה ושתייה", כלומר, ניסוך היין מהווה השלמה ל'אכילת המזבח' שבהקטרה, ומאידך יש סברה שהנסכים קשורים דווקא לדם, כי "כפרה ושמחה" – הדם מכפר והיין רומז לשמחת הכפרה. שתי סברות אלה אינן שייכות בסולת, ואולי משום כך סובר ר"מ שדווקא היין קשור לזבח.

סיכום

דעת ר' מאיר שנסכי קרבן מתפגלים אם באו יחד עמו, כלומר שכבר נתקדשו בכלי בשעת שחיטתו. דעת חכמים שאינם מתפגלים, ושני נימוקים נאמרו בגמ' לשיטתם: משום שהנסכים אינם צריכים לבוא באותו היום, וכן משום שניתן לשנותם לזבח אחר, בעוד שלדעת ר"מ השחיטה קובעת את הנסכים לזבח זה דווקא ואסור לשנותם. יש אומרים שעל פי הטעם הראשון מודים חכמים שהנסכים נפסלים, אלא שאין חיוב כרת על אכילתם, ואילו על פי הטעם השני חכמים סוברים שאינם נפסלים כלל (גרי"ז).

בגמ' במנחות נאמר בפשטות שאסור להעביר נסכים מזבח אחד למשנהו. לדעת תוס' (בתירוץ הראשון, שהוא עיקר לדעתם) סוגיה זו סוברת כר"מ, ונראה שלפי זה הלכה כמותו. הרמב"ם פוסק כחכמים ובכל זאת אוסר לשנות נסכים מזבח לזבח אחרי השחיטה, וכמה הסברים נאמרו בשיטתו ליישוב שתי הסוגיות.

ברמב"ם משתמע שר"מ מודה שהסולת שבנסכים אינה מתפגלת, ומחלוקתו ביין בלבד.

ולתכפר בבהמה האחרת, ובוזה הלכה כחכמים שהדבר מותר.

דעת רבי מאיר ב"מנחת נסכים"

בגרסת משנתנו כפי שהיתה לפני רש"י נאמר: "ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים והדם והנסכים הבאין בפני עצמן...". רש"י מוחק את המילים "ומנחת נסכים", משום שבהמשך המשנה נחלקו התנאים בעניינה. תוס' (ד"ה מנחת נסכים) מיישבים גרסה זו, ש"מנחת נסכים" שברישא היא כשאדם נודב מנחת נסכים בפני עצמה, ללא קשר לקרבן בהמה, ובה הכל מודים שאין לה מתירין, ואילו הנסכים שעליהם נחלקו בהמשך הם נסכי בהמה¹⁰. אף הרמב"ם גרס כך, ופירש אחרת, ש"מנחת נסכים" היא הסולת שבמנחות ואילו "נסכים" הם נסכי היין בלבד¹¹. כך גם כתב בהלכותיו (הנ"ל): "והיין, בין יין הבא עם הנסכים בין יין הבא בפני עצמו, והמנחות הנשרפות... כגון מנחת כהנים ומנחת נסכים".

מדבריו משתמע שאף ר"מ לא נחלק אלא ביין, אבל בסולת אף הוא מודה שאינה מתפגלת, ולא ברור מה טעמו של דבר (תוס' יו"ט). באבן האזל (הל' איטורי מזבח וזה) כותב, שמכיוון שהסולת נקטרת יש מקום לומר שהיא תתיר את עצמה, אבל היין, שמתנסך ללא הקטרה, זקוק לגורם אחר שיתירנו, ולכן יש לומר שדם הזבח מתירו. יש להוסיף, שלניסוך היין יש קשר מיוחד לזבח, על פי האמור בגמ' במנחות (כ,א) שיש סברה שהנסכים קשורים לאימורין, כי

מערכה קב. פיגול ומעילה בלוג שמן של מצורע (מד,א-ב)

מכן הוא נותן ממנו על בהונות המצורע וראשו, ושייריו נאכלים לכהנים.

לוג השמן אינו נחשב כ"נסכים", שכן אינו מתנסך או מוקטר על גבי המזבח. עם זאת, התורה קושרת אותו לקרבן האשם, ככתוב (פס' יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף אותם תנופה לפני ה'", כלומר, האשם והלוג מונפים יחד (מנחות סא ע"א). כמו כן נאמר, שהשמן ניתן בבהונות "על מקום דם האשם" (פס' יב).

שההזאה נעשית בהיכל עצמו על הפרוכת, וכן דעת המאירי (יומא סא,א). לעומתם, התוס' (במנחות שם ד"ה איכא) ובר"ש (בפירושו לנגעים פ"ד מ"ז) סוברים שההזאה נעשית בעזרה, לכיוון ההיכל, וכן משמע ברמב"ם (הל' מחוסרי כפרה ד,ב), וכן כתב רש"י עצמו (מנחות כז,ב ד"ה ושבמצורע), שהזאות אלה נעשות בשער ניקנור. בגמ' ביומא סא,א נאמר: "נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הלוג – יביא לוג אחר, ויתחיל בתחילה במתנות שבהיכל... גמר מתנות שבהיכל ונשפך הלוג...". ומשמע שההזאה נעשית בהיכל עצמו (חסדי דוד נגעים ט,ו), אבל בכמה כת"י וראשונים הנוסח שם: "בפנים" (כפי שהעיר מהדיר החס"ד), ולפי אפשר לומר שה"פנים" היינו בעזרה, במקום קרוב להיכל בהשוואה לשער ניקנור, או אף בבין האולם ולמזבח (עיין תוס' במנחות שם ובמקדש דוד סי' יב,ה, על מקום עמידת הכהן לפי הדעה השניה). ראה גם להלן מערכה קעח הערה 1.

המצורע ביום טהרתו מביא שלושה קרבנות: אשם, חטאת ועולה. דם האשם נזרק על גבי המזבח וחלק ממנו ניתן על כמה מאיברי המצורע: תנוך אזנו הימנית, בודן ידו הימנית ובודן רגלו הימנית (על כך ראה מערכה קיב). בלשון חז"ל נקראו כל המתנות הללו בהכללה "מתן בהונות". לשלושת הקרבנות הללו יש להוסיף נסכים (ויקרא יד,י), בניגוד למקובל שבאשם ובחטאת אין נסכים. בנוסף על כך מביא המצורע לוג שמן, ממנו מזה הכהן שבע פעמים "לפני ה'" (בהיכל, או בעזרה כנגד ההיכל¹), ולאחר

10. יש שהקשו על תוס', מדוע הגמ' (מד,א) מתקשה בסתירה בברייתא בין לוג השמן לבין מנחת נסכים, ולא העמידה את הסיפא במנחה שעליה מדברים תוס', שהכל מודים בה? (מרומי שדה, ועיין יתר הבז). ברם, בשטמ"ק (מד,א אות ו) גורס אחרת בברייתא, שהזכרו בה מנחת נסכים וגם נסכים, ולגרסתו הקושיה מיושבת.

11. בהתאם להגדרתו בהל' מעשה הקרבנות ב,א: "היין והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים, והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים". ובהקדמה לפירושו למנחות: "והדבר הנקרא 'מנחת נסכים' הוא סולת בלול בשמן זית. וה'נסכים' הוא היין הקרב עם העולה או השלמים... ופעמים קוראים לכולם כלומר הסולת הבלול והיין 'נסכים' דרך אי הקפדה בשמות".

1. דין זה שנוי במחלוקת ראשונים: שיטת רש"י (יומא כד,ב ד"ה שבע הזאות שבפנים, 'רש"י כת"י' במנחות עד,ב ד"ה מתנות, וראה גם כאן ד"ה אמר רב יוסף)